

מטעמי תורת זילים

פרשת מקץ – סוגי החלומות של בני האדם

פרעה חלם על שבע פרות רעות מראה ודקות בשר שאוכלות שבע פרות יפות מראה ובריאות. ושוב חלם על שבע שיבולים דקות שבוולעות שבע שיבולים בריאות ומלאות. (ראה בראשית מא, א-ז). **פרעה נבהל מהחלום, רוחו לא נרגעה** (ורבינו בחיי בראשית מא, ח) **וכל איברי גופו התפקו**. כל הפתרונות שהציעו החרטומים לחלמו לא החזירו את איבריו למקומם ולא יישבו את רוחו, עד שיוסף אמר את הפתרון האמיתי לחלום על שבע שנות שָׁבַע ושבע שנות רעב שצפויות להגיע לארץ, ומיד חזרו איברי פרעה למקומם (מדרש תלפיות ענף חלומות ד"ה אמרי נועם) **ונרגעה רוחו בקרב**.

ויש להבין, מדוע כל החרטומים של מצרים אשר היו יודעים ומבינים בפתרון חלומות, לא יכלו לפתור נכון את החלום כפי שפתר אותו יוסף?

גבריאל המלאך הוא 'שר החלום' הממונה על החלומות

גבריאל המלאך הוא המלאך הממונה על החלומות (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה בחלום אדבר בו) **ונקרא 'בעל החלום'** (ברכת שמואל ל"ה אהרן שמואל קאידנור אביו של מחבר יקב הישר פרשת וירא דף לא ע"ב טור ב). **לכן הוא מכונה גם בשם "חֲזָאן דִּי לִילְיָא"** (דניאל ב, יט) (כתם פז' ל"ה שמעון לביא מחבר הפיוט 'בר יוחאי' בביאור על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה פתח רבי יוסף) **שפירושו 'מראות של הלילה'** (כתם פז' ל"ה שמעון לביא מחבר הפיוט 'בר יוחאי' בביאור על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה פתח רבי יוסף). **וכן הוא נקרא גם בשם "גְּלָא רְזָא"** (דניאל ב, כט) **שפירושו 'מגלה הרזים'**. ורמז לכך בגמטריא של התיבות **"גְּלָא רְזָא"** השווה לגמטריא של התיבה 'גבריאל' יחד עם עוד שש כנגד מספר האותיות (ספר 'גיליא רזיא' לאחד מתלמידי האריז"ל דף כא ע"א טור ב. וכתב שם שקרא לספרו בשם זה כי כל דבריו שקיבוץ בספרו היו על פי חלומות בלילה וחזיונות בהקץ).

כל החלומות הראויים (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה תא חזי כל חלמא) **והמסודרים** (עפ"י 'אברבנאל' בראשית פרק מא ד"ה 'ואומר שהחלומות אין ראוי, ועפ"י 'מנחת יהודה' ל"ה יהודה פתיה פרשת מקץ) **שיש בהם ממש, מתפשטים** (כתם פז' על זוהר דף קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו) **בעם ישראל ובאומות העולם** (מגיד משרים' למלאך המגיד של ר' יוסף קארו אזהרות וסייגים אות כא) **בזמן השינה** (אור החמה' על זוהר פרשת ויצא דף קמט ע"א ד"ה 'ויהיב בהו אורחא' מהרא"י) **על ידי גבריאל המלאך** (כתם פז' על זוהר דף קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו), **ובכלל זה גם ראיית צדיקים בעת החלום** (אגדת אליהו ל"ה אליהו הכהן חלק א' על גמ' ירושלמי מסכת כלאים פרק ט ד"ה 'ואית שהיה ר' יוסי אדם'). **ותחת גבריאל המלאך יש כוחות קדושים וכוחות טמאים, וכל אחד ואחד בעולם הזה יונק את חלומו כפי מדרגתו** (אור החמה' על זוהר פרשת ויצא דף קמט ע"א ד"ה 'ויהיב בהו אורחא' מהרא"י).

גבריאל המלאך יודע שבעים לשון (גמ' סוטה דף לג ע"א וברשי"י שם ד"ה ולמדו, 'ספר החינוך' פרשת וישב ד"ה ויחלמו שניהם, 'לב אריה' ל"ה יהודה אריה לייב האשקי פרשת ויצא אות כז ד"ה ויאמר אלי מלאך, עפ"י זוהר פרשת לך דף קפג ע"א ד"ה 'אי תימא דלא ידעי' חלק סתרי תורה) **שהם הלשונות של כל האומות, והוא זה שלימד את יוסף הצדיק שבעים שפות** (גמ' סוטה דף לו ע"ב, גמ' סוטה דף לג ע"א וברשי"י שם ד"ה ולמדו, זוהר פרשת לך דף קפג ע"א ד"ה 'אי תימא דלא ידעי' סתרי תורה). **לכן כאשר עמד יוסף לפני פרעה הוא יכול לדבר עמו בכל השפות שבעולם כפי שנאמר "עדות ביהוסף שמו בציאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע"** (תהלים פא, ז) (גמ' סוטה דף לו ע"ב, גמ' סוטה דף לג ע"א וברשי"י שם ד"ה ולמדו). **גבריאל המלאך יכול גם להשתנות לכל דבר, לכן אדם בחלומו יכול לפעמים לדבר עם גוי ולפעמים לדבר עם ישראלי. אך מכל מקום האדם לא ידבר בחלומו בלשון שהוא לא מבין** (ספר החינוך לרבינו מנחם ציוני פרשת וישב ד"ה ויחלמו שניהם).

כאשר נשמת האדם עולה ונקשרת למעלה בזמן השינה, גבריאל המלאך מודיע לה דברים (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום) **מתוך ההיכלות העליונים** (אור החמה' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה 'בגין דהא לא מודיעין מהרמ"ק). **וכאשר הנשמה חוזרת היא מודיעה לגוף** (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום, 'פרקי דרבי אליעזר' פרק לד ד"ה רבי זכריה) **על ידי שמטביעה בדמיון האדם את צורת החידה העליונה, ומשם האדם יודע את החלום** (אור החמה' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה 'בגין דהא לא מודיעין מהרמ"ק. ראה 'פרקי דרבי אליעזר' פרק לד ד"ה רבי זכריה). **לכן אדם רואה את החלום רק סמוך ליקיצה אף שהנשמה ראתה אותו כבר מיד בהעלותה למעלה** (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף ר ע"א ד"ה יכד אתערי מהרמ"ק).

סוג ראשון של חלומות – שפתונם הולך אחרי הפה שפותר אותם

ישנם חלומות עם ידיעות על אשר עתיד להיות בעולם או לקרות לאדם. עליהם נאמר בספר איוב **"בַּחֲלוֹם חִזְיוֹן לְלֵהָ בְּנִפְלַת תִּדְרָדְמָה עַל אַנְשִׁים בְּתַנּוּמוֹת עַלִי מְשֻׁבָּב: אִזּוּ יִגְלֶה אֲזָן אַנְשִׁים וּבְמִסְרָם יִחְתָּם"** (איוב לג, טו-טז) (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ויש מין שני), **אך יש ביניהם סוג חלומות שהם כמו 'אגרת שלא נקראה'** (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"ב ד"ה רבי חייא) **והם 'אפשרי המציאות', כלומר שהם תלויים ועומדים ב'תנאי' להתקיים או להתבטל** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ויש מין שני), **(וממתינים עד אשר יבוא אדם שמסוגל בטבע יצירתו לפעול בדיבורו** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם) **ולהשפיע על הכוח העליון השולט על החלום, ולהפוך אותו כמו חומר בידו** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה דלא יתערבו) **ועל ידי כך להפך את החלום האפשרי לכאן או לכאן. וכל זה בתנאי שהפתרון יהיה בהתאם לחלום** (ראה גמ' ברכות דף נה ע"ב) (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם).

על חלומות מסוג זה אמרו רבותינו "כל החלומות הולכים אחר הפה" (ראה גמ' ברכות דף נה ע"ב, זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה תא חזי כל חלמא) **כלומר אחרי הפה המסוגל לזה** (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם). **כזה היה חכם בשם 'בר הדיא' בזמן חכמי הגמרא** (ראה גמ' ברכות דף נו ע"א) **וכן היו בעבר עשרים וארבע פותרי חלומות מסוג זה בירושלים** (ראה גמ' ברכות דף נה ע"א) (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ודע כי יש בני אדם). **ועל זה אמרו רבותינו "דְּבַרְי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעְלִין וְלֹא מוֹרִידִין"** (ראה גמ' גיטין דף נב ע"א בשם ר' מאיר, גמ' סנהדרין דף ל ע"א, 'בראשית רבה' סח, יב בשם רבי אבהו) **וכוונתם שאין לחוש לפשט הדברים של החלום, כי אולי הם יורו על ענין אחר מזולת מובנם**. שאם האדם ראה חלום המורה על טובה 'לא מעֲלִין' אותו להבינו כפשוטו ולומר "טוב הוא!" כי פעמים אפשר שהוראתו נראית לטובה אך באמת היא להיפך. **וכן אם ראה חלום שהוראתו לרעה, אז 'לא מוֹרִידִין' אותו לומר "רע הוא!" כי יתכן שמורה להיפך. אלא פתרון החלום הוא כפי שייצא מפיו של פותר החלומות האמיתי** (אגדת אליהו למחבר 'שבט מוסרי' על חלק א' גמ' ירושלמי מעשר שני פרק ד ד"ה וכפי פירושו).

גם חלומותיו של יוסף הצדיק על האלומים והכוכבים שמשתחווים היו מהסוג הזה של החלומות. וכיון שיוסף רצה שחלומותיו יתקיימו, לכן חבר להגיד אותם לְאֶחָיו שהם עצמו ובשרו על מנת שיפתרו אותם לטובה שנאמר "וַיִּחְלַם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיִּגְדַּל לְאֶחָיו" (בראשית לו, ח) (כתם פז' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה

אי"ה ובלי נדר הדפסת הספר 'משעמי תורת חיים' תהיה בקרוב עם סיום הכנת וסידור מפתח הערכים. יישר כוח לכל המסייעים!

ויחלום יוסף חלום), וכן אמר להם "שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי" (בראשית לו, ה) (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ר' יוסי אמר), **והוא לא הרגיש שהאחים מקנאים בו** (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף חלום). **וכך על החלום שבו האלומות משתחוות לאלומת יוסף, השיבו האחים ליוסף בדרך של תמיחה "וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחֵינוּ הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מְשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ"!!** (בראשית לו, ח) **ואמרו דווקא דברים אלו לפי שחלמו היה נראה כ'ממשלה' ו'מלוכה'** (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ת"ח ד"ה דיוסף איהו אמר חלמא). כאשר באמת חלמו הראשון עם האלומים הראה על ממשלתו העתידית במצרים, ולכן הזכיר בדבריו חמשה פעמים 'אלומים' כנגד חמש השתחויות שעתידים לעשות לו אחיו כפי שנאמר "וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם נֹצְבָה וְהִנֵּה תִסְבְּיָהּ אֲלֵמְתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֵלֵמְתִי" (בראשית לו, ה). ואילו חלמו השני על הכוכבים היה הולך על העתיד לבוא בימות המשיח בשעה שהוא יוסף ימלוך כ'משיח בן יוסף' (דרשות על התורה לר' יהושע אבן שויעב תלמיד הרמב"ן פרשת וישב דף טו ע"א טור ב ד"ה והנה גלתה לנו התורה) (להרחבה על משיח בן יוסף ראה אחד ממאמריו לפרשת וישב – יגלגולי נשמת משיח בן יוסף).

והנה בדבריהם האחים למעשה פתרו ליוסף את חלמו אף שלא התכוונו לכך (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב ויאמר). **ומחמת שאמרו לו זאת בדרך תמיחה אז הם עיכבו את הפתרון למשך עשרים ושנים שנה** (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ת"ח ד"ה דיוסף איהו אמר חלמא) **כי נתנו בו 'עין הרע', ולולא כן החלום היה מתקיים מייד** (ויוסף אברהם לר' אברהם פאלאגי מערכת ח, י מיליקוט חדש). **ועשרים ושנים שנים אלו רמוזים בתיבות "הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ" שכאשר מחסירים את האות ה' בתחילת התיבה "הַמֶּלֶךְ" שהיא גורמת את התמיחה בתיבות אלו ועושים 'גמטריא קטנה' לשאר אז יוצא עשרים ושנים** (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ת"ח ד"ה דיוסף איהו אמר חלמא). **ומכאן שעל אדם לצפות לקיומו של חלום טוב עד עשרים ושנים שנה, כפי משך השנים שלקח לקיום חלמו של יוסף** (ויוסף אברהם לר' אברהם פאלאגי אות ח, יא מיליקוט שמעוני) **על האלומים** (עפ"י דרשות על התורה לר' יהושע אבן שויעב תלמיד הרמב"ן פרשת וישב דף טו ע"א טור ב ד"ה והנה גלתה לנו התורה). שהרי יוסף נפרד מבית אביו בגיל שבעה עשרה ועמד לפני פרעה בגיל שלושים. ולאחר שבע שנות שְׁבַע ושתי שנות רעב באו האחים לפני יוסף – כך שהם בסך הכל עשרים ושנים שנה (ויוסף אברהם לר' אברהם פאלאגי אות ח, יא מיליקוט שמעוני).

מה שהשבטים פתרו ליוסף כי הוא יעלה לגדולה, היה מאת ה' (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ר' יוסי אמר) **שהוא שם זאת בפייהם** (אור החמה) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"ב ד"ה דאלמלא אינון מהרמ"ק), **אם הם היו פותרים ההיפך כלומר לרעה אז כך היה מתקיים** (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב ויאמר, כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ר' יוסי אמר, **יאור החמה על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"ב ד"ה דאלמלא אינון מהרמ"ק). לכן בזה שיוסף סיפר להם את חלמו הוא הכניס את עצמו לסכנה, לפי שהם יכלו להפוך את חלמו הטוב לרע, שהרי סוג החלומות האלו הולכים אחר הפה** (אור החמה) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"ב ד"ה דאלמלא אינון מהרמ"ק). **ומכאן שאדם צריך לספר את חלומותיו רק למי שאוהבו על מנת שיפתור לו אותו לטובה** (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלם יוסף, זוהר פרשת מקץ דף ר ע"א ד"ה תא חז"ל). **ואז אם יש לאותו האוהב פה המסוגל לפתור חלומות, הרי שהחלום ילך אחרי פיו**. אך אם האדם החולם גורם בעצמו שיתהפך חלמו (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלם יוסף).

גם חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים היו חלומות מסוג זה. לכן כפי שיוסף פתר להם את חלומותיהם, ששר המשקים ישגב למקומו ואילו שר האופים יתלה, כך אכן היה שנאמר "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַהֲלָדָת אֶת פְּרֵעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עֶבְדָיו וַיִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ שֵׁר הַמִּשְׁקִים וְאֶת רֹאשׁ שֵׁר הָאֹפִים בְּתוֹךְ עֶבְדָיו : וַיָּשֶׁב אֶת שֵׁר הַמִּשְׁקִים עַל מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל כַּף פְּרֵעָה : וְאֶת שֵׁר הָאֹפִים תָּלָה פֶּאֶשֶׁר פֶּתַר לָהֶם יוֹסֵף" (בראשית מ, כ-כב). **וכן שנתיים אחר כך אמר את זה גם שר המשקים לפרעה שנאמר "וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר פֶּתַר לָנוּ כִּן הָיָה אֵתִי הַשִּׁיב עַל פִּנִּי וְאֵתוֹ תָּלָה" (בראשית מא, יג) (גמי ברכות דף נה ע"ב, עפ"י כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה כל חלמין דעלמא). ולעומת הפתרון הטוב לחלמו של שר המשקים הרי שיוסף בחר לפתור לרעה את חלמו של שר האופים, כי ראה בחלמו בשורה רעה על חורבן בית המקדש (ויוסף אברהם לר' אברהם פאלאגי אות ח, יג) בשם זוהר הקדוש, "ילקוט חדש" בחלק יעקב דור שבמיון אות פז בשם זוהר) **על ידי שלושת הסלים שעל ראשו אשר רמזו על שלושת הגלויות של ישראל** (ויוסף אברהם לר' אברהם פאלאגי בנו של ר' חיים פאלאגי אות ח, כד) **שהן גלות אשור למלכות ישראל, גלות בבל למלכות יהודה וגלות אדם**.**

סוג שני של חלומות – נבואה שתומה שפתרונה גלוי וידוע רק לאלקים

כאשר בני אדם שוכבים על מיטתם וישנים, נשמתם יוצאת מהם ומתקיים "אֵזָו וַיְגַלּוּ אֶזְוֵן אֲנָשִׁים" (איוב לג, טו) **לפי שהקב"ה מגלה לנשמה דברים שעתידים לבוא לעולם על ידי גבריאל המלאך הממונה על החלומות** (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה מה כתיב בחלום). ואין קיום החלום הזה 'תלוי ועומד' וגם אין בידי חכם להמירו מטוב לרע או מרע לטוב, כי הוא כבר עשוי על ידי הקב"ה ובית דינו. **אלא שפעמים החלום הזה מתגלה כסתום, ועל מנת לפתור חלום זה על אמיתתו צריך איש אשר 'רוח אלקים' בו, כמו שהיה במעשה עם חלום פרעה**. לכן כאשר פרעה שלח אחרי חרטומי מצרים שיפתרו לו את החלום הם לא יכלו לפתור לו שנאמר "וַיְהִי בְּבֶקֶר וַתִּפְעַם רִחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרָיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וַיְסַפֵּר פְּרֵעָה לָהֶם אֶת חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן פּוֹתֵר אוֹתָם לְפִרְעָה" (בראשית מא, ח) (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויש מין שלשים).

כל חרטומי מצרים וחכמיה חשבו שחלמו הוא מהסוג שתלוי בפתורי החלומות, והיו אומרים לו "שבע בנות תוליד ושבע בנות תקבור" וכן הלאה. אך לא היו הדברים מתיישבים בדעתו ולא היו נכנסים באוזניו (ראה רש"י בראשית מא, ח) **ולא חזרו אבריו למקומם** (ומדרש תלפיות לר' אליהו הכהן מחבר 'שבט מוסר' ענף חלומות ד"ה אמרי נועם) **היות שהם ניסו לפתור לו את החלום לפי חפצם**. אך יוסף גילה לפרעה שחלמו הוא חלום של 'מלך' ואין בידי אדם להשיגו ורק מי שְׁשָׂם דברים בפיו יענה מה שראוי לו, כפי שאמר יוסף "אֵלֵהֶם לַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרֵעָה" (בראשית מא, יט). **ואז יוסף אכן פתר לפרעה את חלמו לפי האמת המחויב לבוא משמים, ואחר כך התיישבה דעתו של פרעה שנאמר "וַיִּיטֵב הַדְּבָר בְּעֵינֵי פְּרֵעָה וַיַּעֲנֵנוּ כֹּל עֶבְדָיו : וַיֹּאמֶר פְּרֵעָה אֶל עֶבְדָיו הֲנִמְצָא כָּהָה אִישׁ אֲשֶׁר רִוַח אֱלֹהִים בּוֹ" (בראשית מא, לו-לח) (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה זה כששלח פרעה).**

אותו הלילה שפרעה חלם את חלומותיו, היה ליל ראש השנה ובו נקבעים ונגזרים הדינים לכל השנה. **ומה שפרעה השיג בחלום בכל הנוגע לגזירות במצרים היה אמת** (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ ספר בראשית פרק מא, א), **וזכה לראות את הדברים לפי שהוא מלך וחלומותיו של מלך שייכים לכל העולם** (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ ספר בראשית מא, א, ו'גבול בנימין על התורה לר' בנימין הכהן פרשת מקץ חלק א דרוש יב דף כח ע"ב ד"ה וזה יצא ארונה). **לכן בחלום הראשון עם הפרות נאמר "וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם קָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר" (בראשית מא, א), שנאמר "וּפְרָעָה חָלַם" ולא נאמר 'ויחלום פרעה' כמו שנאמר אצל חלומות יוסף, לפי שחלמו לא היה כמו של אחרים שבו בדרך כלל כל אחד חולם כפי בחינתו, אלא חלם כפי בחינת העולם משום היותו למלך** (עמח דוד לר' יוסף דוד אב בית דין בשאלוניקי מחבר שו"ת 'בית דוד' פרשת מקץ ד"ה במדרש ופרעה חולם וכל). **ומטרת החלום השני של פרעה עם השיבולים, היה להראות ליוסף איך יהיו ניזונים ישראל תחת יד פרעה** (וגבול בנימין על התורה לר' בנימין הכהן פרשת מקץ חלק א דרוש יב דף כח ע"ב ד"ה ונבוא לביאור פסוקי הפרשה).

גם נבוכדנצר מלך בבל חלם שני חלומות מסוג זה. ועליו נאמר "וּבִשְׁנַת שְׁתַּיִם לְמַלְכוּת נְבֻכַדְנֶצַר חָלַם נְבֻכַדְנֶצַר חֲלֹמוֹת וַתִּתְפַּעֵם רִחוֹ וַיִּשְׁנֶה וַיִּהְיֶה עָלָיו" (דניאל ב, א). שני החלומות שלו היו חלומות סתומים של נבואה כפי שאמר דניאל "בְּרָם אֵתִי אֶלָּה בְּשִׂמְאָה גְּלָא רְזִין וְהוֹדַע לְמַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַר מַה דִּי לְהוֹא בְּאַחֲרֵית יוֹמָא" (דניאל ב, כח), **ופירוש הדברים שאמר דניאל לנבוכדנצר הוא "שיש אלקים בשמים המגלה רזים, והוא הודיע למלך נבוכדנצר מה שיהיה באחרית הימים"**. **ואכן אף אחד מהחרטומים והאשפים והמכשפים לא היה יכול להגיד את החלומות והפתרונות לנבוכדנצר אלא רק דניאל**.

לכן נבוכדנצר אמר על דניאל "וְדִי רוּחַ אֱלֹהִים קָדִישׁ בְּהָ" (דניאל ד, ה), שפירושו כי "יש בו רוח אלקים קדושה" (כתם פז) לרי שמעון לביא מחבר פיוט יבר יוחאי על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה וכן הענין).

מסוג זה הם גם כל החלומות הנבואיים של מגידי האמת המופיעים בתורה נביאים ובכתובים, כל אחד כפי עניינו והוראתו (כתם פז) על זוהר וישב דף קפג ע"א ד"ה ומהמין השלישי, וכפי שאמר ה' יתברך "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבָרַי אִם יִהְיֶה נְבִיאָכֶם ה' בְּמִצְרָאָה אֲלֵיו אֲתוֹדַע פְּחֻלֹם אֲדַבֵּר בּוֹ" (במדבר יב, ו). ועל זה גם אמרו רבותינו ש"החלום הוא אחד מששים לנבואה" (ראה גמ' ברכות דף נז ע"ב) כלומר יש בו בחינה של נבואה (זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלם וד"ה בחלום אדבר בו). והוא בא לאדם על ידי 'מלאך' מן השמים (זוהר פרשת פנחס דף רלז ע"ב ד"ה ובגין דא מסיטרא, גבול בנימין על התורה לרי בנימין הכהן פרשת וירא חלק א' דרוש ו' דף יב ע"ב טור ב ד"ה עד יפרשו) שהוא גבריאל המלאך (עפ"י כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו).

סוג שלישי של חלומות – המורים במפורש לטובה או חלילה לרעה

אדם שאומרים לו בחלום על דבר סכנה יש לו לחוש לכך, ולא יאמר שאלו חלומות שאין בהם ממש (אגדת אליהו למחבר 'שבת מוסרי' חלק ב' על גמ' ירושלמי חידושי שבת פרק ב ובספר דף ה ע"א ד"ה ולמדנו מזה המאמר). ועוד כאשר מראים לאדם בחלום מפורש איזה דבר שנגזר עליו משמים, זה סימן שהדבר הזה עתיד לבוא בזמן קרוב (זוהר פרשת פקודי דף רנא ע"ב ד"ה ונטלי מלה כלהו). ואם הוא דבר רע אז צריך שיתעורר מזה לתשובה ומעשים טובים, כי בשל כך מודיעים לו על הגזירה (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב, 'ספר חסידים' סימן תמד, 'צרוח המור' פרשת ויקרא ד, כח ד"ה וכן השם יתברך), ואז למעלה יבקשו עליו רחמים (יתולעת יעקב' לרי מאיר בן גבאי בחלק סוד השבת אות יז). בשל כך אדם שחלם חלום רע צריך להתענות באותו היום שחלם בו את החלום, כלומר עם קימתו מהשינה (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה ואמר בו ביום), והתענית שהוא עושה אז מכלה את החלום הרע כמו אש שמכלה את הנעורת (גמ' ברכות דף לא ע"ב), וקורעים את גזר דינו (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה ואמר בו ביום).

ואם אדם ראה את החלום הרע בערב שבת, הרי שהוא מתענה אפילו ביום שבת עצמו (עפ"י גמ' תענית דף יב ע"ב) כי משמים גילו לו את הגזר דין שעליו על מנת שיתענה ועל ידי כן ייהפך עליו לרחמים (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב ד"ה ונתא חזין). לפי שהתענית שעושה חולם החלום בשבת קורעת לו גזר דין של שבעים שנה (גמ' ברכות דף לא ע"ב, זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב ד"ה ועל דא תנינן) שהוא הרבה יותר ממה שקורעים לו אם יתענה ביום חול על חלום שחלם בלילה של אותו היום. והטעם למעלת השבת בזה, לפי שביום שבת יש מנוחה ושמחה בכל העולמות ואפילו פושעי גיהנם יש להם מנוחה ביום זה. וכשאדם זה שרוי בצער מחמת תעניתו, כולם למעלה שואלים עליו "למה פלוני בצער וכל העולם בשמחה?" – ואז תפילתו עולה לפני 'בעל הרחמים' שקורע את גזר דינו שגזרו עליו קודם לכן בבית דין של מעלה (יתולעת יעקב' בחלק סוד השבת אות יז ועפ"י המשל שמביא בזה. אמנם ראה 'אגדת אליהו' לרי אליהו הכהן מחבר 'שבת מוסרי' חלק א' על גמ' ירושלמי מסכת מעשר שני פרק ד ד"ה 'בהיות שראיתי כמה חולקים' שכתב כי אין אנו בקיאים בחלומות כמו פעם לדעת אם הם לטובה או לרעה, לכן הוא היה מיישך למי שחלם חלום רע בליל שבת שלא יתענה אלא יתענה באכילה ושתיה ביום השבת, ורק ימנע מלדבר כל היום עם שום אדם אחר כי ברוב דברים לא יחדל פשע, ויישב ויקרא את כל ספר התהלים מתחילתו עד סופו. ואחרי השבת יתן צדקה כפי יכולתו כדי שבכותה תתבטל הגזירה אם היתה, ואז גם יוכל להתענות אם ירצה בכך עפ"י).

ומשום שאותו אדם שהתענה ביום שבת ביטל 'עונג שבת' על ידי תעניתו, הרי שהוא צריך להתענות על כך שוב פעם ביום ראשון שאחרי אותו יום שבת שהתענה בו (גמ' ברכות דף לא ע"ב). והוא הדין אם התענה תענית חלום ביום טוב, או בראש חודש או בחולו של מועד (ש"ע אורח חיים סימן תקסח, ה). ועוד הסיבה שאדם זה שחלם חלום רע צריך לשוב מיד מחטאתו (צרוח המור' לרי אברהם סבע פרשת ואתחן ד"ה וזה להורות לחטאים) ולהיות בתענית דווקא באותו היום שחלם ולא ביום אחר (זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב ד"ה דלית לך יום, 'יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה מאחבתו של הקב"ה, 'צרוח המור' פרשת ואתחן ד"ה וזה להורות לחטאים), כי אז יש רשות לממונה בשמים של אותו היום לבטל את הגזר דין של החלום שלו. אך אם האדם הזה יתענה ביום אחר זה לא יועיל לו, כי אין רשות לממונה של יום אחר לבטל את הגזר דין של היום הקודם (עפ"י זוהר פרשת אמור דף קה ע"ב ד"ה דלית לך יום) שעליו האדם שחלם מבקש רחמים (יתולעת יעקב' סוד השבת אות יז ד"ה מאחבתו של הקב"ה).

וכאשר אדם חולם חלום טוב, נכון שיזכור את חלומו. לפי שאם הוא לא זוכרו (זוהר פרשת מקץ דף קמט ע"ב ד"ה תו ויזכור יוסף) ולא נותן ליבו לבשורה הטובה שבישרוהו, הרי שלא מחשיב את טובת הבורא (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואח"כ חזר ופי' בשם הרמ"ק) וכנגד זה 'שוכחים' כביכול גם למעלה את החלום. לכן יוסף הצדיק היה זוכר את חלומותיו שנאמר "וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם" (בראשית מב, ט) (זוהר פרשת מקץ דף קמט ע"ב ד"ה תו ויזכור יוסף וד"ה תא חזי חלמא) ואף הזכירים בפיו (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואח"כ חזר ופי' בשם הרמ"ק) על מנת שיתקיימו (זוהר פרשת מקץ דף קמט ע"ב ד"ה תו ויזכור יוסף וד"ה תא חזי חלמא). וכך עשה גם יעקב אבינו כאשר הבין שחלומותיו של יוסף הם אמת, וכתב על פנקסו באיזה חודש ובאיזה יום ובאיזה שעה חלם יוסף את חלומו שנאמר "וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לוֹ, (א) (שתי ידות' לרי אברהם חזקוני פרשת תולדות דף טו ע"ב ד"ה ויבדך הוה' בשם רבותינו). וכבר היו כמה מעשים בחולמי חלומות לטובה שהתקיים בהם חלומם מיד או לאחר זמן (אגדת אליהו' לרי אליהו הכהן מחבר 'שבת מוסרי' חלק א' על גמ' ירושלמי מסכת מעשר שני פרק ד ד"ה 'ובפ"ק דתענית רב ושמואלי' ותיבא שכך ראו עיניו). ומכל מקום נכון שהאדם לא יספר את חלומותיו הטובים לאחרים, כי אין רגילים לעשות ניסים בגלוי (יספר חסידים' סימן תמז).

סוג רביעי של חלומות – הבאים מהרהורי הלב של האדם והם הבל

רבים מחלומות האדם באים מחמת הרהורים והמחשבות אשר התעסק בהם בהיותו ער. שכאשר האדם ישן אזי כוח המדמה אשר באדם מעתיקים מדמיונו ומרכיבם על עניינים בלתי אמיתיים בדברים משתנים ודמיונות מעורבים שאין בהם ממש. ועל סוג חלומות אלו אמר שלמה המלך החכם מכל אדם "כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרֵב עֵינָיו וְקוֹל פְּסִיל בְּרֵב דְּבָרִים" (קהלת ה, א) כלומר כשם ש"קול פְּסִיל" מרבה בדברים לא מסודרים פעם פה ופעם כה, כך גם חלום שיבוא "בְּרֵב עֵינָיו" כלומר בלתי מסודר, אין לחוש לו כי הוא כמו ענין קול הכסיל שמדבר דברים לא מיושבים. וכן על חלומות אלו נאמר "כִּי בְּרֵב חֲלֻמוֹת וְהַבְּלִים וְדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת הָאֱלֹהִים יָרָא" (קהלת ה, ו), כלומר אל יבהילוך החלומות הבאים ברוב ענין ו"הַבְּלִים", לפי שאין בהם ממש (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויחלום יוסף חלום).

וכפי שבני האדם הגדולים חולמים חלומות לפי מה שהתעסקו בו ביום, כך גם הילדים הקטנים חולמים. ואפילו תינוקות שהם יונקי שְׂדֵי חולמים לפי מה שהרהרו בשעת היקיצה ושנחקק בדמיונם על פי עניינם וטבעם אשר הוא בהם. לכן רואים לפעמים שהתינוקות מתעוררים מהשינה בצער בלי איזה סיבה גשמית – וזה מחמת החלומות שהם חלמו. ועל חלומות אלו שחולמים בני האדם אמרו רבותינו "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו" (ראה גמ' ברכות דף נה ע"ב) (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה על כן ראיתו). ואין לחלומות מסוג זה שום פתרון כי הבל המה. והם גם אינם באים משר החלום שהוא גבריאל המלאך (כתם פז) על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה כל חלמא שאיהו).

וכן היה עם דוד המלך שאמרו עליו רבותינו כי "כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב" (ראה גמ' ברכות דף נה ע"ב). והיה זה לפי שכל ימיו היה דוד המלך משתדל לשפוך את דם אויביו ולערוך מלחמות, לכן כל חלומותיו היו חלומות רעים (זוהר פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואי תימא הא) שהיו מעין מעשיו (כתם פז) פרשת מקץ דף קצט ע"ב ד"ה ואי תימא הא) (סימכת חכמים' דף קטו ע"א טור א על מסכת ברכות ד"ה אי נמי יש לומר), חלומות של חורבן ושיממון ארצות הגויים וענייני שפיכות דמים, והוא לא היה

חולם חלומות של שלום (זוהר פרשת מקץ דף ר' ע"א ד"ה ואי תימא הא). **חלומות מסוג זה גם בעלי החיים חולמים**, כי זהו טבע היצירה בכל היצורים שכל אחד ואחד יחלום בשינה לפי עניינו, כולל בהמות חיות ועופות וכל אשר בו רוח חיים באפו. **לכן רואים שבעלי חיים יכולים להתעורר משינתם בפתע פתאום והם בצער, וזה מסיבת ההרהורים בדמיונותיהם**. כגון בעל חי שראה במשך היום איזה אריה או מזיק כלשהו שרדף אחריו, אזי כאשר הוא יישן יוכל לראותו גם בחלמו כפי שראה אותו בְּהִקְיָו, וכשיתעורר משינתו יהיה בצער מזה (כתם פ' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה על כן ראיתו).

השבטים הקדושים חשבו שחלומותיו של יוסף הם מהסוג הזה, ושהם דברי שקר ודברי כזב ממה שביים הוא חושב בליבו (עניני העדה' למחבר 'שבט מוסר' פרשת וישב על הפסוק ויאמרו איש אל אחיו) **ואין ממש בחלומותיו** (זרע שמשון לר' שמשון חזקוני פרשת וישב דף לט ע"א טור א ד"ה פסוק ונראה), **ושאלמלא הוא היה מהרהר ביום להיות מולך ומושל עליהם לא היה חולם חלומות כאלו** (מנחת ידות לר' אברהם חזקוני פרשת וישב דף לא ע"ב ד"ה שמני אלקים). וכאשר יוסף ירד אל אחיו הוא פגש בדרך "איש" שכיוון אותו אליהם כפי שנאמר "וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תֵעָה בְּשָׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ : וַיֹּאמֶר אֶת אַחֵי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים : וַיֹּאמֶר הָאִישׁ קָסֵעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נְלָכָה דַּתְיָנָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אַחֵר וַיִּמְצְאֵם בְּדַתְוֹ" (בראשית לו, טו-יז). **"האיש" הזה היה גבריאל המלאך**, והוא נקרא בשם "איש" כפי שנאמר אצל דניאל "ויעוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף בעיף נגע אלי קעת מנחת ערב" (דניאל ט, כא) (מדרש תנחומי' פרשת וישב ב, א, רש"י בראשית לו, טו). וגם ב'מראות דניאל' בא דווקא גבריאל המלאך כי הוא שר החלומות (אזור אליהו למחבר 'שבט מוסר' דף מט ע"א סימן רא ד"ה בבא מציעא).

כאשר השבטים ראו את יוסף מתקרב אליהם, הם ראו עמו גם את גבריאל המלאך שנאמר "וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וַיִּבְטְחוּ וַיִּקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ אֹתוֹ לְהַמְיָתוֹ : וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הֲנִה בָּעַל הַחֲלֻמוֹת הַלָּזָה בָּא" (בראשית לו, יח), **כאשר באומרים "הנה בעל החלומות" כוונתם לגבריאל המלאך שהוא בעל החלומות. והשבטים הסתפקו האם המלאך בא עם יוסף על מנת לתבוע עלבוננו ולמוסרו בידם כיון שהיה בודק חלומות מליבו כפי מחשבותיו ואומר שהם מגבריאל המלאך, או שמא הוא בא לשומרו משום שחלומותיו הם אמת. **וזהו מה שאמרו "הלזה בא" – כלומר הסתפקו האם בא לצד זה או לצד זה**. וכדי לבדוק את הדברים אמרו האחים שהם ישלטו ביוסף ויהרגוהו ויזרקו אותו לאחד הבורות, ולפי איך שיעלה כל זאת בידם ייבחו יוסף האם חלומותיו הם דברים שבדה מליבו או לא. וזהו מה שאמרו "וַעֲתָה לָכֵן וְנַהַרְגֶהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאֶמְרָנוּ מִיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִיָּה יָהִי חֲלֻמֹתָיו" (בראשית לו, כ).**

כל אדם שעולה על משכבו כדי לישון צריך להתפלל ולהגיד קודם לכן פסוקים של רחמים, כדי שִׁיִּרְאוּ לוֹ דווקא חלומות צודקים ואמיתיים ולא יחלום חלומות מהסוג הזה שהם דברים בטלים (כתם פ' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויבאר הכתוב) המצטיירים במוחו של האדם לפי השארית של מה שהצטייר בו בשעה שהיה ער, וכן מחמת אותה ליחות טבעית של הגוף או מאכלים העולים אל המוח (נדרך ה' הרמח"ל חלק ב פרק א אות ו ד"ה ואולם ראתה). ואדרבא, אם האדם מקבל עול מלכות שמים ומפקיד נפשו ליוצרו קודם שהוא ישן, אז לפעמים הקב"ה מודיע לנשמתו באמצעות גבריאל המלאך שהוא שר החלומות כל מיני הודעות כוללות על העתיד לבוא בעולם או שעתידי לבוא עליו בין טוב ובין רע (כתם פ' על זוהר פרשת וישב דף קפג ע"א ד"ה ויבאר הכתוב).

סוג חמישי של חלומות – הבאים מצד השדים להבהיל ולצער את האדם

חלום על ידי שד הוא חלום של שוא ומצד המוות (זוהר פרשת פנחס דף רלד ע"ב ד"ה ויבגן דא' רעיא מהימנא) **'חלום כוזב'** (נדרך ה' הרמח"ל חלק ב פרק א אות ו ד"ה ואמנם חקק הבורא, 'אגדת אליהו' למחבר שבט מוסר חלק א' על ירושלמי מסכת כלאים פרק ט ד"ה ואית שהיה ר' יוסי אדם), **אשר כולו שקרים ואין בו דבר של ממש כלל** (תורת חכם' על התורה פרשת מקץ דף צה ע"א ד"ה יאריכו הימים) **ועליו נאמר "וְחֲלֻמוֹת הַשְּׂוֹא יִדְבְּרוּ" (זכריה י, ב), (תורת חכם' על התורה לר' חיים הכהן מאוס צנבא מחבר יטור ברקתי על שו"ע פרשת מקץ דף צה ע"א ד"ה יאריכו הימים, 'גולב בנימין' על התורה לר' בנימין הכהן פרשת וירא חלק א' דרוש ו דף יב ע"ב טור ב ד"ה ער יורש).** **חלום זה הוא לא מסודר אלא מעורב בעניינים השונים זה מזה** ('מברנאל' בראשית פרק מא ד"ה ויאמר שהחלומות, 'מנחת יהודה' לרבי יהודה פתיה זצ"ל פרשת מקץ). **ליבו של האדם יכול לדפוק בחוזקה בעת חלום זה, והוא יקום בבהלה מרוב פחד באמצע החלום**. וזה בשונה מחלום על ידי מלאך, שאז החולם לא נבהל בזמן חלומות החלום ורק לאחר שיתעורר יתכן שייבהל מפאת החלום שחלם. כי בשמים מעוניינים להעביר לאדם ידיעה על גזר הדין' על מנת שיעשה תשובה, ואין להם סיבה להבהילו באמצע חלמו (מנחת יהודה' לרבי יהודה פתיה פרשת מקץ).

לכן אם אדם קם בבהלה באמצע חלום הרי זה מחמת שדים, וכשיחזור לישון יחזרו גם השדים להבהילו. **ועל מנת להינצל מהם עליו לקרוא 'קריאת שמע על המיטה' או להגיד שלוש פעמים "טמא טמא, ברח לך מכאן", ואז ילך לו השד משם וישכב האדם בטח ולא יפחד**. ואם האדם קרא 'קריאת שמע לפני השינה' אך קם מחמת ילד בוכה או על מנת לכסות את גופו, כשיחזור לישון יכולים אותם המזיקים להציק לו בחלום. **לכן צריך לחזור ולקרוא קריאת שמע פעם שנייה או לפחות פסוק ראשון של "שמע ישראל" ו'ברוך שם כבוד מלכותו' (מנחת יהודה' לר' יהודה פתיה פרשת מקץ). ומכל מקום נכון שהאדם יסיר מעליו כל 'ברזל' בזמן שהוא ישן (בן איש חי' שנה א' פרשת פקודי אות י) **לפי שנאחזים בו 'החיצונים' (פרדס רמונים' לרמיק שער כג ערכי הכינויים פרק ב' ערך ברזל).****

אדם מצטער על דבר שראה בחלום יותר מאשר אם היה רואה אותו בְּהִקְיָו. **משום שבעוד שהאדם ער, נשמתו המלוכשת בתוך הגוף מרגישה מוגנת ולא מרגישה דוחק כל כך, אבל בזמן החלום הנשמה היא 'ערומה' ופוגע בה הנזק ומצטערת יותר**. וזאת הסיבה שכאשר פרעה התעורר 'נטרפה' ורוחו (ראה יתרוגס יונת' בראשית מא, ח, וכן ראה רש"י בראשית מא, ח) **כפי שנאמר עליו "וַיִּהְיֶה בְּבֶקֶר וַתִּפְּעֵם רוּחוֹ" (בראשית נט, ח) (מגיד מישרים' למלאך המגיד של ר' יוסף קארו בחלק 'אוהרות וסייגים' אות כב). וכן היה אצל נבוכדנצר לאחר שקם מחלמו שנאמר עליו "וַיִּבְשְׁנוּ שְׂתֵימֵי לְמַלְכוּתוֹ נִבְכַּדְנֶצַּר חֵלֶם נִבְכַּדְנֶצַּר חֲלֻמוֹת וַתִּפְּעֵם רוּחוֹ וַשְׁתָּנוּ נְהִיָתָה עֲלָיו" (דניאל ב, א). ועל כך מבקשים 'ישראל מה' יתברך ב'ברכת המפיל' לפני השינה, שחלילה לא יבהילו אותם בשעת השינה 'חלומות רעים והרהורים רעים' (מתוך 'סדר קריאת שמע על המיטה'), **כן יהי רצון.****

<p>קוראים יקרים! בואו לעזור לנו במימון הדפסת העלון! אפשר להעביר תרומות להדפסת העלון בכל עמדת "נדירים פלוס" לרשום קופת 'מטעמי תורת חיים'. וכן ניתן לשמוע על אמצעי תרומה נוספים בטלפון 052-7675933 או במייל alon.torat.haim@gmail.com תזכרו למצוות!</p>		<p>העלון לעילוי נפש רוח ונשמה מרכזי בן מרים ז"ל ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>העלון לעילוי נפש רוח ונשמה רות בת אפרים לייב והנה ז"ל ת. נ. צ. ב. ה.</p>
<p>נא להתפלל לרפואה שלימה של הילדה מעייין בת נעמי קרן תחי'</p>	<p>העלון לעילוי נפש רוח ונשמה צפח בן יהודית ז"ל ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>העלון לעילוי נפש רוח ונשמה חיים בן מימה ז"ל ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>העלון לעילוי נפש רוח ונשמה בית שרה ז"ל ת. נ. צ. ב. ה.</p>
<p>העלון גם להצלתה וברכה של משה בן מרים חיי' אנה בת רוזה חיי' וכל בני משפחתם</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>
<p>העלון גם להצלתה וברכה של משה בן מרים חיי' אנה בת רוזה חיי' וכל בני משפחתם</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>
<p>העלון גם להצלתה וברכה של משה בן מרים חיי' אנה בת רוזה חיי' וכל בני משפחתם</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>	<p>העלון גם להצלתה וברכה של מוריה בת רחל רולנדה חיי'</p>